

Média a jejich funkce

Jak dlouho asi trvalo jezdcům amerického Pony expresu v polovině 19. století doručit dopis z jednoho konce země na druhý? Co to znamenalo např. v okamžiku vypuknutí občanské války? Byl by dnes Pony expres k něčemu?

Svět nepoznáváme pouze bezprostředně. Spoustu poznatků získáváme od druhých lidí, a to vyžaduje **komunikaci**. Denně si vyměňujeme informace, vyjadřujeme city, o něco žádáme. Jak se společnost stávala složitější, vyvíjela se různá **komunikační média** – prostředky, které ke komunikaci slouží.

Masová komunikace je jednou z forem mezilidské komunikace. Vyznačuje se použitím takových technologií (tisk, rozhlas, televize), které umožňují jednosměrně předávat velké množství informací velkému množství anonymních příjemců.

písmo a jeho první záznamy. Pro život v moderní společnosti je pak nutný rychlý přístup k velkému množství informací. Potřebujeme znát politické události, předpověď počasí atd. To všechno se dovídáme díky **masové komunikaci**.

Pro masovou komunikaci je typický velký objem různorodých informací, jež poskytuje. Její publikum je početné a navzájem anonymní –

Masová média (z angl. *mass media*) je souhrnné označení pro prostředky masové komunikace; k nejvýznamnějším řadíme tisk, rozhlas a televizi.

nikdy nevíme, kdo všechno se „s námi“ právě dívá na zprávy. Vedle toho mluvíme o **jednosměrnosti** masové komunikace – divák či čtenář nemůže okamžitě reagovat a má jen omezenou možnost **zpětné reakce**. I tento typ komunikace s sebou přináší vlastní typ médií, tzv. **masová média**.

Tisk se jako první masové médium plně prosadil během 19. století, tedy v době, kdy se pro orientaci člověka stal rychlý přístup k informacím zásadní. Masová média od začátku nejen informovala, ale také bavila a agitovala – už v 19. století existovaly listy seriózní, bulvární i stranické. Ani dnes tomu

Televizor z roku 1939

není jinak. Potřebujeme **aktuální informace**, chceme se bavit, působí na nás reklama – to vše v jedné aréně, které říkáme masová média.

NOVÁ MÉDIA

Stále větší význam mezi dnešními médii získávají tzv. **nová média**. Ta pracují s informacemi v digitální podobě, což umožňuje nejen jejich okamžité šíření, ale také propojování různých starších médií (text, obraz, zvuk). Příkladem je světová počítačová síť **internet** s více než 1,5 miliardy uživatelů. **Internet** oproti „starým“ druhům médií výrazně podporuje zpětnou reakci uživatelů – stačí si vzpomenout na diskuzní fóra. Jako zdroj nepřehledného množství informací internet odpovídá požadavkům současné **informační společnosti**, v níž jsou informace a přístup k nim klíčové.

Z pohledu **sociologie** je rozvoj **masových médií** spjat s nástupem **moderní společnosti**. Ta se formuje od konce 18. století díky změnám, které přinesla průmyslová revoluce. Lidé začali opouštět venkov a práci hledali v rozvíjejícím se městském průmyslu. Soběstační rolníci se měnili na námezdní dělníky. Rostly nároky na jejich profese (technici, účetní aj.), stále častěji byli v kontaktu s úřady. Ztráceli zájem širokých vesnických rodin a své zájmy se snažili hájit jako členové různých sdružení, později i politických stran. To všechno vyžadovalo lepší vzdělání a přístup k informacím. A tuto roli začal plnit nejdříve tisk a pak i další masová média.

JAK TO SOUVISÍ S...

B. C. 0 1777 A. D.

Ve vývoji médií narazíme na několik klíčových momentů.

- ▶ Nejstarším prostředkem masové komunikace je tisk. První tištěné noviny se objevily na **počátku 17. století** ve Štrasburku. Masového rozšíření se noviny dočkaly od **poloviny 19. století**.
- ▶ První pravidelně vysílající rozhlasové stanice se objevily roku **1920** ve Spojených státech amerických a v Brazílii. Široce rozšířeným se rozhlas stal ve **30. letech 20. století**.
- ▶ Silná pozice rozhlasu po **druhé světové válce** slábla a začala se prosazovat televize; první pravidelné vysílání bylo zahájeno už roku **1936** ve Velké Británii.
- ▶ První domácnosti se k internetu připojily koncem **80. let 20. století**. Celosvětově známou a používanou se „sítí sítí“ stala ve **druhé polovině 90. let**.

Praxe

Volejte řediteli – anebo ne?

Televizní stanice Nova se během 90. let snažila, aby se její diváci sami podíleli na vysílání. Začalo to kabinou Vox populi (hlas lidu), v níž lidé nechávali natáčet své vzkazy do vysílání. Populární byl i pořad Volejte řediteli, v němž tehdejší ředitel Novy **Vladimír Železný** odpovídal na otázky diváků. Dokonce i zpravodajství Novy podniklo pokus zapojit své diváky – nabádalo je, aby sami navrhovali náměty do zpráv. Všechny tyto snahy dřív nebo později skončily, což jen zdůraznilo **jednosměrnost** masové komunikace.

Živé vysílání

Přímé přenosy byly od začátku spjaty s politickými událostmi, o něco později se k nim přidal sport a showbyznys. V roce 1963 miliony šokovaných lidí živě sledovaly atentát na tehdejšího amerického prezidenta **Johna Fitzgeralda Kennedyho**. Na počátku 90. let to byla válka v Iráku, která si díky dokonalému mediálnímu pokrytí vysloužila označení „první válka v přímém přenosu“. Živé vysílání umožňuje být i tam, kde nejsme, a přináší tak zcela **aktuální informace**.

Internet vítězí

Zatímco roku 2001 používalo internet pouze 26 % Čechů, v roce 2007 už to byla více než polovina společnosti. Současně klesá sledovanost televize, a to až o 8 % ročně. Nástup nového média na úkor starého už zachytili inzerenti, kteří své reklamy stále častěji umísťují právě na **internet**.

Seriózní internet? Ale jděte!

Šokující informace přinesl nedávný průzkum veřejného mínění! Co nejčastěji na **internetu** hledáme? Pokud byste tipovali seriózní informace, byli byste pro smích. Mezi nejoblíbenější témata Čechů patří **sex a mobility**. A samozřejmě zábava – víte třeba, jak vypadá nejošklivější kocour na světě? **Fuji!**

Sebepoznání a sebereflexe

Také si někdy říkáte: „To že jsem já?“, „Opravdu se za ta léta tak málo znám?“, „Jaká další překvapení mě ještě čekají?“ Nebo si naopak myslíte, že vás podobné otázky jen zdržují od důležitější práce?

Také vás už někdy znepokojil nebo potěšil pohled na sebe sama? Spíš než pohled do zrcadla máme na mysli onu zkušenost se sebou, kterou zažíváme v kontaktu a komunikaci s ostatními lidmi – to, jak reagujeme, jak schopní si připadáme, jak jsme obstá-

li nebo se znemožnili. Denně máme spoustu příležitostí (diskuze s rodiči, nedorozumění s kamarády aj.), jak o sobě získávat nové informace nebo jak si potvrdit to, co už o sobě víme. Tyto informace můžou být zdrojem našeho **sebepoznání**.

SEBEPOZNÁNÍ A SEBEPOJETÍ

Pokud jsou tyto informace v souladu s tím, jak sami sebe vnímáme, a nenarušují naši představu o sobě, tedy naše **sebepojetí**, pak jim nevěnujeme příliš pozornosti (např. když nám kamarád řekne, že umíme s klidem řešit obtížné

Sebepoznání je proces poznávání sebe sama v různých situacích, kterým přispíváme k porozumění sobě a druhým a k pochopení motivů a příčin svého chování.

situace, a my sami jsme o tom už dlouho přesvědčeni). V opačném případě přehodnocujeme své chování a hledáme odpovědi na vzniklé rozpory (např. mezi tím, jak se vidíme sami a jak nás vidí druzí). Záměrné hledání odpovědi může nastartovat touhu po **hlubším sebepoznání**. K němu tihneme více ve chvílích, kdy se trápíme nebo kdy usilujeme o změnu (např. chceme být lépe přijímáni okolím). Touha po sebepoznání je tak zvlášť silná v období adolescence.

Poznání sebe sama by mělo být přirozenou součástí našeho života. Je to cesta, která vede k porozumění vlastní osobě a druhým. Tím, že např. zcela neodmítneme negativní zpětnou vazbu svého okolí (*Chováš se poslední dny podrážděně!*) a že přemýšlíme o svém chování, si otevíráme prostor pro další komunikaci a předcházíme konfliktům. Takto je sebepoznání důležitým prvkem sebevýchovy a **duševního zdraví**. Sebepoznáním narušujeme falešný obraz sebe sama (nekritičnost k vlastní osobě, nebo naopak tendence vidět se v horším světle, než je skutečnost) a posilujeme **zdravé sebepojetí**. Lidé, kteří mají realistický obraz vlastní osoby, se lépe přizpůsobují, což má význam jak pro jejich profesní uplatnění, tak i pro fungující partnerské vztahy. K **metodám sebepoznání** patří sebereflexe, sebepoznání prostřednictvím druhých lidí, psaní deníků aj.

Sebepojetí je představa, kterou si lidé o sobě vytváří a která se týká postoje k sobě, ke svému tělu, ke svým schopnostem, ke svým sociálním rolím atd.

Mezi základní metody sebepoznání patří **sebereflexe**. Tento pojem označuje naše úvahy nad vlastním chováním a činy vedoucí k analýze příčin chování

SEBEREFLEXE

nebo jeho důsledků. Výsledkem sebereflexe má být postupné odhalení chybného jednání a jeho náprava. Hluboká sebereflexe může být intenzivním zážitkem, který vede nejen k **nápravě chybného chování**, ale také ke změně postojů a hodnot. Sebereflexe má však i svá úskalí. Často se k ní uchylujeme v době, kdy řešíme problémy (ve škole, s partnerem apod.), a tak si oživujeme spíš nepříjemné vzpomínky. Příliš časté zaměřování na vlastní chyby a slabé stránky může pozitivní účinek sebereflexe zcela zrušit.

O významu sebereflexe pro náš duševní život není pochyb, ale současně platí i notoricky známé: **Nic se nesmí přehánět**. **Přemíra sebereflexe** (tzv. hyperreflexe) vede spíš k upevnění nechtěného, ať se to týká chování, nebo myšlenek. Pokud např. chceme odstranit trému z projevu na veřejnosti, můžeme se pozorovat v každé situaci, zda se červenáme, koktáme nebo se potíme. Touto ustavičnou kontrolou si projevy trémy spíš přivoláme, a sebereflexe tak přestává plnit svou funkci.

CO TO PRO NÁS ZNAMENÁ?

B. C. 0 177 A. D.

Součástí našeho sebepojetí jsou i představy o vlastním tělesném vzhledu. Také ty se v čase mění. Obzvláště patrné je to na proměnách ideálu ženské krásy.

- ▶ Např. v období **baroka** se ženy příliš nestaraly o nějaké to kilo navíc. Kypré ženské tvary byly naopak spojovány s plodností a zdravím, zatímco hubená postava strašila (často oprávněně) nemocemi (např. tuberkulózu).
- ▶ **Současný** trend extrémní štíhlosti, který je reprezentován vyhublými modelkami, je stále více kritizován pro svůj zhoubný vliv na vývoj tělesného sebepojetí u mladých dívek.

Praxe

Krise jako cesta k sobě

Lenka se přestěhovala s rodinou do menšího města a druhák na střední škole začala v nové třídě. Teď zjišťuje, jak je těžké se zařadit. Předstírá lhostejnost a nezáměrně, nejspíš působí jako nafoukaná holka z velkého města. Proč se tak hloupě chová? Přehrává tak svou nesmělost a vlastně se chrání před odmítnutím? V pololetí se situace proměnila ve skutečnou krizi. Ta „nafoukaná holka“ je v hloubi duše nejistá a touží po přátelství. **Sebepoznání** přivedlo Lenku k potřebě změny. Nafoukanost vyměnila za přátelské vystupování.

Ani deko navíc!

Když se Evě začala v pubertě měnit postava, začala svůj vzhled nenávidět. Stačila jedna nevinná

poznámka táty o tom, že se jí pěkně zakulatily boky, a zrodil se plán. Musí za každou cenu zhubnout! Intenzivní cvičení, minimální porce, zvykání na prázdko a občas i zvracení se staly hlavními zbraněmi proti „tloušťce“. Obdivné pohledy spolužaček byly brzy vystřídaný

Dívka s anorexií pohledy plnými obav. Při výšce 170 cm dnes Eva váží 40 kg. Není sama, kdo trpí mentální anorexií. Ta se objevuje stále častěji a nevyhýbá se ani chlapcům. Důsledkem této nemoci, která je výrazem poruchy tělesného sebepojetí, jsou četné zdravotní obtíže (poškození jater, odvápnění kostí aj.), které můžou skončit i smrtí.

Deník Anny Frankové

Židovská dívka Anna, skrývající se s rodinou a přáteli v holandském Amsterdamu před nacisty, si **psala deník**. Pro Annu nebyl deník jen zaznamenáváním událostí. Psala o sobě, o svých pocitech, o vztahu k blízkým lidem, paradoxně i o budoucnosti, na kterou se těšila, a kterou vlivem hrůzných událostí následujících po deportaci do koncentračního tábora už nepoznala. Také do češtiny přeložený **Deník Anny Frankové** je dnes zřejmě nejznámějším příkladem této metody sebepoznání.